

Европейски съд по правата на човека

Брогън и др. срещу Обединеното кралство
(Brogan and others v. United Kingdom)

Жалби №№ 11209/84, 11234/84, 11266/84 и 11386/85

Решение от 29 ноември 1988 г.

(резюме)*

Чл. 5, т. 1: предварително задържане; **чл. 5, т. 3:** продължителност на задържането; **чл. 5, т. 4:** правото да се обжалва законността на задържането; **чл. 5, т. 5:** правото на обезщетение в случай на незаконно задържане

Арестът и задържането на жалбоподателите са във връзка с обосновано подозрение в извършването на престъпление по смисъла на чл. 5, т. 1, б. “с”. Фактът, че жалбоподателите не са били привлечени като обвиняеми, не означава задължително, че целта на арестуването им не е била съобразена с целта по чл. 5, т. 1, б. “с” - да бъдат изправени пред съд. Независимо от това дали тази цел е постигната, съществуването ѝ в момента на задържането следва да бъде обсъдено от Съда.

Обстановката на тероризъм в Северна Ирландия би оправдала продължаването на периода, през който едно лице може да бъде задържано преди да бъде отведено пред съд или длъжностно лице, упълномощено от закона да упражнява съдебни функции, но не и пълната липса на “своевременен” съдебен контрол съгласно чл. 5, т. 3.

Законът и практиката по процедурата *habeas corpus* осигуряват изискваната от чл. 5, т. 4 възможност оплакванията относно процесуалните изисквания, обосноваването на подозренията и целта, преследвана със задържането, да бъдат разгледани от компетентен съд.

Обстоятелството, че жалбоподателите не разполагат с иск пред вътрешните съдилища за обезщетение за извършеното в нарушение на чл. 5 от Конвенцията за задържане, съставлява нарушение на чл. 5, т. 5.

Факти по делото

Всички жалбоподатели – г-н Терънс Патрик Брогън, г-н Дърмът Койл, г-н Уилям МакФадън и г-н Майкъл Трейси били арестувани и задържани под стража за различни периоди от време – от около четири до пет дни. По време на задържането им те били разпитвани във връзка с подозрения в извършителство, помагачество и подбудителство към различни конкретни терористични и други престъпления, както и във връзка с подозрения в членството му терористична забранена организация – Временната Ирландска Републиканска Армия (ИРА).

* Материалът е подготвен и предоставен от Фондация *Български адвокати за правата на човека*, като част от диск „Сборник материали по правата на човека”, издаден от НИП през 2007 г.

Всеки от жалбоподателите бил уведомен, че е арестуван на основание глава 12 от Закона за предотвратяване на тероризма от 1984 г., че има право да не дава обяснения, както и че дадените обяснения могат да бъдат използвани като доказателства срещу него. В деня след задържане на всеки от тях било съобщено, че съгласно предвидените от този закон процедури държавният секретар за Северна Ирландия е одобрил предложеното продължение на срока на задържането с пет дни.

Жалбоподателите били освободени без да бъдат привлечени като обвиняеми. Никой от тях не бил изправен пред съдия или пред длъжностно лице, упълномощено от закона да изпълнява съдебни функции по преценка на задържането.

В началото на седемдесетте години правителството на Обединеното кралство въвежда извънредното положение за територията на Северна Ирландия във връзка със събитията и нарастващия тероризъм там. През 1974 г. е приет Закон за предотвратяване на тероризма, който забранява ИРА и ИНОА и ограничава редица права на индивидите. За разлика от останалото действащо законодателство, според Закона за предотвратяване на тероризма е допустимо задържането на едно лице с оглед единствено на неговия разпит – за събиране на сведения за него. Първоначалният арест се извършва от полицията или специалните служби за срок до 48 часа. След този период продължаване на задържането се разрешава от по-горестоящо полицейско ниво в Белфаст, със съгласието на държавния секретар на Северна Ирландия или, ако той не е на разположение, на негов заместник. В Закона от 1984 г. няма критерий, определящ решението за продължаване срока на задържане. Максималният срок на задържане при условията на това извънредно законодателство е седем дни.

Резюме на решението на Европейския съд

“При условията на нарастващия тероризъм, в съвременното общество е необходим подходящ баланс между защитата на демократичните институции в обществен интерес и защитата на индивидуалните права.” След обявеното извънредно положение и искането на ответното правителство при условията на [чл. 15](#) да бъде освободено от изпълнението на задълженията си по Конвенцията, на 22 август 1984 година правителството на Обединеното кралство информира Генералния секретар на Съвета на Европа, че прекратява ползването на това право и съответно, че според него “разпоредбите на ЕКПЧ вече се прилагат в пълния им обем”. Обстоятелствата, от които се оплакват жалбоподателите, се отнасят до период след този момент. Съдът отбелязва, че освобождаването от задължения не засяга предмета на настоящето дело и, следователно, няма изискване да се преценява дали освобождаването на Обединеното кралство от задължения по ЕКПЧ е допустимо при условията на чл. 15 – поради терористична акция в Северна Ирландия. Това обаче не пречи да бъдат взети предвид конкретните обстоятелства на случая и единствено Съдът е призван да определи значението, което следва да им се придава в контекста на чл. 5 от Конвенцията.

I. Твърдяното нарушение на чл. 5, т. 1

Не се спори, че арестът и задържането на жалбоподателите са били “законни” и по-специално “в съответствие с процедурата, предвидена от закона” в

Северна Ирландия. Жалбоподателите твърдят, че е нарушен чл. 5, т. 1 от ЕКПЧ, тъй като лишаването им от свобода на основание глава 12 от Закона от 1984 г. не било съобразено с чл. 5, т. 1 – те не били арестувани по подозрение за извършване на “престъпление”, нито целта на арестуването им била да бъдат изправени пред предвидената в закона институция. Според тях, арестуването и задържането им се основавали на подозрения, които не се отнасяли до конкретно посочено престъпление, а по-скоро до участие в непосочени конкретно терористични действия – нещо, което не съставлявало нарушение на закона на Северна Ирландия и не можело да се разглежда като “престъпление” по смисъла на чл. 5, т. 1, б. “с”.

Глава 14 от Закона от 1984 г. определя тероризма като “използването на насилие за политически цели”, което включва “използването на насилие с цел всяване на страх в обществото или в част от обществото”. По друго дело това определение на терористични действия е било вече признато от Съда за “напълно в съгласие с понятието за престъпление”. Освен това всички жалбоподатели са били разпитвани няколко часа след арестуването им по подозрения в участие в конкретни престъпления и предполагаемото им членство в забранени организации. Следователно арестът и последвалото го задържане на жалбоподателите са били основани на обосновано подозрение за извършването на престъпление по смисъла на чл. 5, т. 1, б. “с”.

Чл. 5, т. 1 изисква арестът или задържането да са извършени с цел задържаното лице да бъде изправено пред компетентен съд. Жалбоподателите твърдят, че те не са били привлечени като обвиняеми и не са били изправени пред такъв съд, както и че самият Закон за предотвратяване на тероризма не предвижда такова изискване, а разпоредбите на останалото законодателство се изключват от неговите разпоредби. Ето защо те считат, че на практика става дума за правомощия на административните власти за задържане на лица с оглед на събиране на информация.

Съдът няма задължението да разгледа оспореното законодателство *in abstracto*, а следва да се придържа към обстоятелствата по случая. Фактът, че жалбоподателите нито са били привлечени като обвиняеми, нито са били изправени пред съд, не означава задължително, че целта на арестуването им не е била съобразена с чл. 5, т. 1, б. “с”. Както правителството, така и Комисията считат, че съществуването на определена цел при задържането следва да бъде обсъдено, независимо от това дали тази цел е постигната. Чл. 5, т. 1, б. “с” не изисква полицията да се е слобила с достатъчно доказателства за повдигането на обвинение в момента на арестуването или докато жалбоподателите са били в ареста. Възможно е такива доказателства да не могат да бъдат събрани или с оглед естеството на твърдените престъпления да не могат да бъдат представени в съда, без да се застраши животът на другите. Няма основание да се вярва, че полицейското разследване в този случай не е било добросъвестно или че задържането на жалбоподателите не е целяло да подпомогне разследването чрез потвърждаване или опровергаване на конкретните подозрения, които, както е приел съдът, обосновават ареста им. В заключение Съдът намира, че не е налице нарушение на чл. 5, т. 1.¹

II. Твърдяното нарушение на чл. 5, т. 3

¹ Решението е взето с мнозинство от 16 срещу 3 гласа.

“Не е налице нарушение на чл. 5, т. 3, ако арестуваното лице е “своевременно” освободено, преди да е възможен съдебен контрол върху задържането му. Ако не е освободено своевременно, то има право да бъде своевременно изправено пред съдия или длъжностно лице, упълномощено от закона да изпълнява съдебни функции. (...) “Своевременно” може да бъде разбрано като имащо по-широко значение от “незабавно”², [терминът, използван във френския текст], който буквално означава “веднага”. (...) Използването на този термин във френския текст (...) потвърждава, че допустимата гъвкавост при тълкуването на понятието “своевременно” е ограничена, макар конкретните обстоятелства да не могат да бъдат пренебрегнати с оглед на целите на преценката по т. 3.”

Въпросът, който следва да се реши в този случай, е дали с оглед на конкретните обстоятелства, на които се позовава правителството, освобождаването на всеки от жалбоподателите може да бъде оценено като “своевременно” по смисъла на чл. 5, т. 3. Съдът приема, че ако съществуваха съответни процедурни гаранции, обстановката на тероризъм в Северна Ирландия би могла да оправдае продължаването на периода, през който органите могат, без да нарушават чл. 5 т. 3, да държат в ареста лице, заподозряно в извършването на сериозно терористично престъпление, преди да го изправят пред съд или длъжностно лице, упълномощено от закона да упражнява съдебни функции. Трудностите, които правителството сочи във връзка със съдебния контрол върху решението за арест и задържане на заподозрени терористи, могат да повлияят върху начина на прилагане на чл. 5, т. 3.

Те обаче не могат да оправдаят пълната липса на “своевременен” съдебен контрол съгласно чл. 5, т. 3. Съдът счита, че дори най-късият от четирите периода на задържане, а именно четирите дни и шест часа, прекарани в ареста от г-н МакФадън, попадат извън строгите времеви ограничения, позволени от чл. 5, т. 3. Да се приеме противното би представлявало недопустимо широко тълкуване на недвусмисленото значение на думата “своевременно”. Такова тълкуване на чл. 5, т. 3 би означавало сериозно отслабване на процесуалните гаранции във вреда на индивида и би имало за последица увреждането на самата същност на гарантирането на правото, защитено с тази разпоредба. Затова Съдът трябва да заключи, че никой от жалбоподателите не е бил изправен “своевременно” пред съдебен орган, нито е бил освободен “своевременно” след задържането му. Следователно е налице нарушение на чл. 5, т. 3 по отношение и на четиримата жалбоподатели.³

III. Твърдяното нарушение на чл. 5, т. 4

Този текст изисква на жалбоподателите да е била предоставена възможност компетентен съд да разгледа евентуални техни оплаквания не само относно спазването на процесуалните изисквания на глава 12 от Закона за предотвратяване на тероризма от 1984 г., но също така и относно обосноваването на подозренията, довели до ареста, както и законосъобразността на целта, преследвана с ареста и последвалото задържане. Както се вижда от практиката по прилагането на процедурата *habeas corpus* в Северна Ирландия, тя съответства на тези изисквания и следователно не е налице нарушение на чл. 5, т. 4.⁴

² Aussitot

³ Решението е взето с мнозинство от 12 срещу 7 гласа.

⁴ Решението е единодушно.

IV. Твърдяното нарушение на чл. 5, т. 5

Според вътрешното законодателство, претенциите на жалбоподателите срещу Обединеното кралство за парично обезщетение за незаконно лишаване от свобода могат да бъдат уважени само ако е налице нарушение на вътрешния закон. Тъй като чл. 5 не се счита за част от вътрешното право на Обединеното кралство, те не могат да предявят иск за обезщетение за нарушения на чл. 5 от Конвенцията, ако тези нарушения не съставляват същевременно и нарушение на вътрешното право. Съдът счита, както и Комисията, че такова ограничително тълкуване е несъвместимо със смисъла на т. 5, която има предвид арест и задържане “в нарушение на разпоредбите на този член”. В настоящия случай жалбоподателите са били арестувани и задържани в съответствие с вътрешното право, но в нарушение на чл. 5, т. 3 от Конвенцията. Независимо от това дали искът е предявен преди или след заключенията на Европейския съд по настоящото дело, нарушението не би съставлявало основание за уважаване на иска за обезщетение пред вътрешните съдилища. Следователно, налице е нарушение на чл. 5, т. 5.⁵

Предвид заключението за нарушение на чл. 5, т. 4, Съдът не смята за необходимо да се произнася и по твърдението за нарушение на не така строгите изисквания на [чл. 13](#), още повече че в производството пред Съда жалбоподателите не са поддържали това свое оплакване.⁶

⁵ Решението е взето с мнозинство от 13 срещу 6 гласа.

⁶ Решението е единодушно.